

discursos dels convidats—, hi *passen* coses tant o més importants que els mateixos discursos. Se'ns mostra ben clarament que la filosofia es viu difícilment en la ciutat, i que la seva aparició no està mancada de tensions. De les tensions que genera l'aparició de la filosofia, de les dificultats de tota transmissió cultural, dels efectes benèfics i malèfics del vi —que desvetlla les ànimes—, parla aquest llibre que presentem.

Josep Monserrat i Molas

Agustí BOADAS I LLAVAT, *Roger Bacon: subjectivitat i ètica* (Col·lectània Sant Pacià LVI), Facultat de Teologia de Catalunya-Editorial Herder, Barcelona 1996, 317 pp.

Agustí Boadas i Llavat, professor d'història de la filosofia medieval a la Universitat Ramon Llull, és autor de diversos articles sobre la filosofia de Roger Bacon (1214-1294), l'anomenat *Doctor Mirabilis*, i especialment d'una tesi doctoral (*Subjectivitat i filosofia moral en Roger Bacon*, Universitat de Barcelona 1991) que, en paraules de l'autor, «és a la base d'aquest llibre» (p. 13) que presentem. Roger Bacon —franciscà com l'A.— és un «testimoni excepcional del desenvolupament filosòfic-teològic del segle XIII» (7); però, això no obstant, a casa nostra a penes si ha estat estudiat. En aquest context, un llibre documentat, rigorós i tan penetrant com el d'Agustí Boadas és doblement meritori.

En sintonia amb les línies d'investigació de qui fou el director de la dita tesi, el professor Francesc J. Fortuny, segons l'A. «l'aportació del present estudi es pot situar precisament a trobar el lligam subjectivitat-moral» (8) en la filosofia de R. Bacon i les conseqüències que deriven d'aquesta relació. Però és de justícia reconèixer que el llibre és també una presentació global de la vida i obra de R. Bacon. Efectivament, després de la introducció (7-17), en el capítol I (19-32), l'A. reconstrueix la història de la crítica baconiana, des del segle XIV fins als nostres dies, i constata «la *manipulació* de què ha estat objecte el nostre autor» (9), conseqüència de l'aplicació d'uns paradigmes (Roger Bacon—*màgic*, —*científic*, —*hagiogràfic*, —*erudit*) que han deformat la seva imatge. El capítol II (33-69) és dedicat a la vida i l'obra, més concretament a situar, des d'un punt de vista genètic, les obres en el seu context vital. Seguint críticament els estudis de Little, Vandewalle, Easton, Crowley, Massa, Lindberg i Maloney, l'A. es planteja alguns dels problemes baconians més punyents, com ara la influència rebuda de Grosseteste («Bacon estigué sota la influència de Grosseteste, però a través de la paraula escrita», 38), l'ingrés en els franciscans (hipòtesi: anà a París com a mestre secular i més tard —1247?— s'incorporà als framenors) o la condemna (l'únic que sembla clar «és que sí fou empresonat, poc temps i sense rigor, per causa de la seva mordacitat [...] i per la defensa d'un model religiós reformista de tendència *espiritual*», 64). Una cronologia (65-69), completa aquest capítol. El capítol III (71-149), és una presentació general «amb to expositiu» del *sistema filosòfic* baconià en el context del panorama cultural i filosòfic del segle XIII. L'impacte de l'Aristòtil-físic, de la cultura àrab, la rivalitat París-Oxford, juntament amb altres temes baconians, com ara el valor de la *sapientia*, el projecte unitari del saber humà són objecte d'estudi. El capítol IV, *El rerefons metafísic* (151-210), tracta *temàticament* de Déu, el món i l'home, seguint el mateix ordre que Bacon proposa. És, sens dubte, la part central del llibre. Déu (*Sapientia absoluta*) manifesta la seva omnipotència («entenent per potència *ratio seminalis*», 156) en la Creació (*Historia salutis, propter nos*), centrada en la matèria i forma creades. Les

reflexions sobre l'ànima, l'*intellectus agens* i la teoria del coneixement demanen de tocar el tema de la il·luminació. La teoria del coneixement «queda òrfena» sense l'amor com a causa final del seu actuar. La ciència més gran passa a ésser la *moralis philosophia*, objecte d'estudi del darrer capítol (*Ètica i política*, 211-258). La moral (especulativa i pràctica o apologètica), la teologia de la història (i la seva relació amb el joaquimisme) i la reforma (educativa i general) són l'eix d'aquest darrer capítol.

Resumit el contingut, voldria fer qualche observació crítica sobre alguns aspectes concrets:

a) El llibre és una excel·lent introducció a la filosofia de Roger Bacon. No hi fa res que l'A. hagi donat la prioritat a les anomenades obres de maduresa de Bacon; més aviat era una exigència metodològica, atès llur caràcter sistemàtic.

b) La bibliografia de i sobre Bacon (259-313) utilitzada en el decurs de l'estudi és realment nombrosa, exhaustiva, en la mesura que un treball d'aquest tipus ho pot ésser. Més enllà del valor d'interpretació i de reflexió filosòfica que aporta el llibre, la bibliografia és un immillorable punt de partida per a futurs estudis baconians. En aquest sentit, però, faria un petit retret a l'autor: ultra els autèntics estudis de recerca, hi ha obres de referència, generals, com ara històries de la filosofia i enciclopèdies, que no aporten res de nou, però que en canvi donen una idea molt exacta de la imatge divulgada i més coneguda d'un autor. Certament, no sempre coincideixen plenament les recerques amb la divulgació. L'A. fa servir obres d'aquest estil, però ben segur que el primer capítol, especialment en parlar dels segles XVIII i XIX, s'hauria enriquit amb un ús encara més sistemàtic d'aquestes obres.

c) En el decurs del llibre l'A. ha anat desenmascarant els paradigmes d'interpretació *tendenciosos, manipuladors*, i proposa una imatge molt diferent, nova: Bacon moralista. Amb aquesta proposta, em sembla, hom supera les concepcions restrictives dels segles XVIII i XIX, especialment; la filosofia de Bacon queda explicada coherentment. Potser és agosarat, però, l'ús de la paraula subjectivitat en parlar d'un autor del segle XIII, sense que hom la redefineixi. Què és aquesta subjectivitat? És ja la subjectivitat *moderna*?

d) Altres aportacions també em semblen interessants. Per exemple, l'observació sobre el joaquimisme: «els termes *joaquimisme, espirituals, fraticelli*, etc. estan també molt lluny d'ésser aclarits» (232). Tot i mancar una definició exacta de joaquimisme, a vegades s'aplica aquest terme a autors, pel simple fet d'haver proclamat tesis escatològiques, no tenint en compte que la perspectiva escatològica és consubstancial al cristianisme. Mentre manqui l'*aclariment* que l'A. demana, el mot *joaquimisme* ho significa tot i no significa res.

e) L'estructura ben pensada del llibre, l'ordre pedagògic de les qüestions tocades, el llenguatge planer fan fàcil i agradable la lectura i la comprensió del llibre. Són valors afegits.

f) I, finalment, algunes petites observacions –algunes dirigides a l'A., d'altres a l'editor o a l'impressor: 1) en una obra d'aquesta importància és més que convenient un índex d'autors; 2) cal evitar defectes d'impressió, com ara la tan deformada «l-l»; 3) i extreure la correcció d'algunes paraules (p. ex., Ptolomeu > Ptolemeu).

Moltes felicitats, doncs, al prof. Agustí Boadas, per aquesta obra, destinada a ésser –especialment a casa nostra, però també arreu– una referència obligada per als estudiosos de la filosofia medieval i, particularment, per als especialistes de Roger Bacon.